

Joco MARJANOVIĆ:

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-008

SKOJ U PRIJEDORU

U organizaciju SKOJ-a primljen sam 1939. u Sarajevu. Prilikom boravka u Prijedoru, djelovao sam kroz prosvjetno društvo "Zmijanje". Mi smo u "Zmijanju" imali jaku bazu. Moj otac, Vlado, bio je u to vrijeme predsjednik ovoga društva. Po našem nagovoru i uticaju, stvorili smo u "Zmijanju" omladinsku sekciju. Ovo društvo u mnogome se razlikovalo od sličnog društva u Banjoj Luci, koje je bilo pod uticajem i u rukama konzervativnih snaga. Međutim, društvo u Prijedoru je sastavljeno od relativno progresivnijih i uglednijih građana, koji su po svojoj političkoj orijentaciji i pripadnosti bili - samostalni demokrati. Naprotiv, kod drugih su to držali radikali i pravi velikosrbi, pod uticajem Moljevića i drugih građanskih političara.

Tako smo kroz "Zmijanje" razvili kulturno-prosvjetnu aktivnost. Sjećam se da smo održali dvije zabave. Pisali smo komade, režirali itd. Sjećam se da smo tako priredili zabavu koju je napustio sreski načelnik. U dvorani u kojoj je održavana zabava nalazila se kraljeva fotografija. Pošto je zabava bila posvećena Petru Kočiću, skinuli smo fotografiju kralja Petra i stavili Petra Kočića.

Program koji smo pripremali trebalo je davati na cenzuru. Mi smo pripremili druge tekstove i odnijeli ih u tadašnji srez na ovjeru i odobrenje. Međutim, na zabavi su se pojavili novi tekstovi.

U Prijedoru je KPJ razvila živ rad kroz prijedorsku gimnaziju. U gimnaziji su jedan ili dva profesora bili članovi KPJ, zatim je bilo više simpatizera. Gimnazija je postala osmo-

razredna 1935. ili 1936. godine. Tu je djelovala i organizacija SKOJ-a. Onda su postojale čitalačke grupe. Tu su se okupljali djaci koji još nisu primljeni u SKOJ, ali se sa njima radilo kroz čitalačke grupe. Ja sam vodio jednu takvu grupu. U njoj su bili: Joco Stefanović, Živko Rodić, čini mi se i Predrag Zelenika, zatim Sveto Popović i još nekoliko mladića. Radio sam sa njima, čitao literaturu itd. Inače, sa nama je radio Slobodan Marjanović u ljeto 1940. godine. Proučavali smo istoriju SKP/b/. Pored toga, sjećam se da sam za vrijeme štrajka ljubijskih rudara u jesen 1940, bio poslan u Banju Luku da donesem letke. Tada sam donio i primjerke istorije SKP/b/, iako nisam znao šta sve nosim.

Na gimnaziji je bila razvijena živa aktivnost. Narocito preko Boška Baškota i njegove generacije. U to vrijeme bio je vrlo aktivan neki Vještica. Medjutim, grupa omladinaca će, ne znam pod čijim uticajem, 1941. godine, otići u Srbiju. To je uslijedilo i pored toga što je bila isturena parola komunista: "Ne ići u Srbiju". Ona je došla kao protivmjera ustaškoj vlasti, kao što je bio slučaj i sa parolom: "Ne predavati oružje!"

Prije rata, organizacija SKOJ-a u Prijedoru djelovala je naročito kroz gimnaziju, zatim kroz radničku omladinu. Počela se stvarati i sindikalna organizacija, i dolazilo je nešto sindikalne štampe, legalne i polulegalne, koja je počela izlaziti pred rat. Radničku omladinu uglavnom su sačinjavali zena-tlije i stariji razredi ženske zanatske škole, preko koje se takodje djelovalo. Na jednom širem planu, na kome su okupljeni mnogi omladinci, djelovali su pjevački i recitativni horovi i drugi oblici. Imali smo pjevački i recitativni hor, muzičku sekciju, glumačku sekciju. Sve je to djelovalo kroz prosvjetno

društvo "Amijanje". Tu je bilo i radnika i djaka i studenata.

Takve su, otprilike, forme rada i djelovanja KPJ i organizacije SKOJ-a u predratnom vremenu i prvih mjeseci okupacije u Prijedoru.

Imao sam priliku da u okupiranom Prijedoru slušam ustaškog funkcionera Gutića dok je držao govor. Vrlo nelagodno sam se osjećao. Napustio sam zbor kada je Gutić izbacio parolu: "Drumovi će poželjeti Srbalja, al' Srbalja više biti neće". Ili "Srbe na vrbe" itd. On je otpočeo hysteriju protiv srpskog naroda; svoj pakleni plan o uništenju srpskog stanovništva.

Grupa omladinaca sa kojom sam radio u gimnaziji skoro sva će se naći na strani ustanka 1941. Te godine će postati i članovi SKOJ-a. Bili su to: Joco Stefanović, Živko Rudić, Stojan Bajalica, koga sam kasnije našao u baljskoj četi, te još neki, čijih se imena ne sjećam.

Koliko mi je poznato, postojao je i Mjesni komitet SKOJ-a u Prijedoru. Znam da je u tome komitetu bio Ilija Stojanović, mislim kao sekretar Mjesnog komiteta. On je bio zadužen za rad sa omladinom. Poslije Ilije Stojanovića, nakon što je on otišao iz Prijedora, na njegovo mjesto došao je Slavko Havić. O tome mi je pričao Slobodan Marjanović. Tada je došlo do popunjavanja i Mjesnog komiteta KPJ članovima koji nisu bili kompromitovani. Biće angažovano više žena kandidata, članova partije i SKOJ-a. Na njih će kasnije biti prenesen sav ilegalni rad u Prijedoru. Partijska i skojevska organizacija u Prijedoru odigraće potom važnu ulogu na povezivanju sa Kozarom, a naročito će njihova uloga doći do izraza prilikom napada, odnosno priprema napada na Prijedor u maju 1942. Oni su nam dali gotovo sve važnije podatke o neprijatelju i neprijateljski plan odbrane

Prijedora. Znali smo tačno gdje se nalazi koji bunker, koliko u njemu ima neprijateljskih vojnika i oficira i sl. Do toga je, preko svojih veza, uspjela da dođe Mira Cikota, tadašnji sekretar Mjesnog komiteta KPJ u Prijedoru.

Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-008-008